

Семантична структура двовалентних дієслівних предикатів конкретної фізичної дії, спрямованої на об'єкт

Lyudmila GMYRYA,

Universitatea Națională Pedagogică „M. P. Dragomanov” din Kiev, Ucraina

(I) Предикати дії становлять ядро граматичного класу дієслівних предикатів. Поняття конкретної дії (напр.: *створювати, ламати, сушити, варити, лагодити*) найповніше репрезентує семантичний образ дієслова. О. М. Пешковський визначав особливості семантики дієслів дії так: „Будь-яке дієслово передусім позначає дію.... Але ж „діяти” можуть тільки істоти, всі ж інші предмети не „діють” тому, що вони рухаються. Істоти ж „діють” тому, що вони рухаються за своєю волею, мимовільно. А тому у дієслові, оскільки воно відображає дію, повинен бути ще й відтінок волі, наміру” (Пешковський 1956: 97-98). Л. М. Васильєв розглядає дієслова дії як акціональні, тобто такі, що мають інваріантне значення „здійснювати, реалізовувати якусь дію чи процес” (Васильєв 1990: 176). Сему активності, як головної у їхній значеннєвій структурі, відзначають багато лінгвістів (Ф. Данеш, У. Л. Чейф, Н. С. Авілова та ін.).

Дія активних дієслів спрямована на об'єкт. Об'єкт є метою, кінцевим результатом дії. Отже, за семантичною характеристикою їх можна класифікувати як об'єктні дієслова. Об'єкт переважно представлений іменником-назвою неістоти. Г. О. Золотова вважає, що різні групи іменників по-різному виявляють себе в реченні. Назви осіб переважно займають позицію агенса – суб'єкта чи суб'єкта-носія стану, ознаки. Назви предметів найчастіше називають ті предмети, які стають об'єктами діяльності людини (Золотова 2003: 123). В. В. Богданов зауважує, що бінарне протиставлення іменників за ознакою „істота – неістота” відображає відмінність реальних денотатів за наявністю чи відсутністю у них життєвої активності: референтам-істотам властива власна поведінка та можливість бути джерелом самостійної активної дії, не потребуючи стороннього спрямованого чинника, на відміну від референтів-неістот, які потребують зовнішнього спрямованого чинника (Богданов 1977: 55).

Акціональним дієсловом властиве значення мети та доцільності дії. Доцільність полягає в тому, що дієслова дії позначають різноманітні виробничі та повсякденні побутові процеси, пов'язані з діяльністю людей, спрямованою на досягнення визначених цілей. Дієслова недоцільних дій із „негативним” змістом займають незначне місце в системі акціональних дієслів (напр.: *розбити, наслідити, кривити, деформувати*).

STUDII DE LINGVISTICĂ

Семи активності та доцільності пов'язані з лівою інтенцією дієслова. Суб'єктна синтаксема, що є лівобічною валентністю дієслова, позначає особу, яка виступає ініціатором і активним виконавцем дії, тобто суб'єкт переважно „має чітко виражену антропоцентричну природу” (Овчиннікова 1993: 19). На праву інтенцію спрямований семантичний компонент каузативності, який є виразником мотивації, причини появи ознак, станів предмета, напр.: *Хлопець вимкнув світло.*

Каузативність є головним семантичним параметром дієслів дії. Каузативні дієслова позначають вплив на особу чи предмет, у результаті якого особа виконує дію, відчуває стан, або предмет змінює свій стан, якість, місцезоташування.

Серед українських і зарубіжних мовознавців існують різні погляди стосовно валентності дієслів конкретної фізичної дії. І. Р. Вихованець такі дієслова відносить до тривалентних, проте наголошує, що на межі набору валентно зумовлених іменників може впливати й лексичне наповнення деяких компонентів, пор.: *Ми побудували хату з дощок і Ми побудували офіс* (Вихованець 2004: 272).

Г. О. Золотова, розглядаючи цю групу, вказує, що дієслова конкретної фізичної дії супроводжує вказівка на об'єкт і – факультативно – на знаряддя, засіб дії: *забивати цвях молотком, прокладати дорогу бульдозером, друкувати звіт на машинці* (Золотова 2003: 163).

Дієслова дії належать до перехідних, яким властива здатність відкривати обов'язкову позицію об'єкта, виражену формою акузатива.

На думку О. Ю. Грипас, дієслова фізичної дії своєю таксономічною категорією діяльності визначають набір компонентів: „дія, здійснювана діячем” та „об'єкт, на який спрямована дія”. Фізична дія може бути осмисленою як перехідна (від суб'єкта на об'єкт), цілеспрямована (на об'єкт або на результат), здійснювана в реальному часі і в реальних просторових координатах, передбачає застосування знаряддя (чи засобу) виконання дії або й адресата, на користь чи шкоду якого вона відбувається (Грипас 2005: 50).

Спільним параметром для дієслів конкретної фізичної дії є інтегральна сема здійснювати процес дії, діяльності. Родове значення виражене в дієсловах *працювати, займатися чим-небудь, робити що-небудь*, які виконують об'єднану роль для усієї групи – роль слів-ідентифікаторів. Конститутивною ознакою дієслівної дії виступає екстравертивність: результатом конкретної фізичної дії стає зміна зовнішнього (стосовно суб'єкта дії) середовища.

Розмаїття динамічних ознак, які виражають двовалентні дієслівні предикати конкретної фізичної дії, спрямованої на об'єкт, можна звести до чотирьох лексико-семантичних угруповань, які диференційовані на вужчі лексико-семантичні підгрупи. Досліджувані дієслова становлять значну за обсягом

STUDII DE LINGVISTICĂ

групу, які поділяємо на підгрупи: а) екзистенційності об'єктів, б) зі значенням каузації і зміни структури об'єкта, в) каузації функтивних відношень, г) каузації посесивних відношень.

(II) I. I. Овчиннікова характеризує дієслова конкретної фізичної дії з семантикою створення об'єкта на парадигматичному рівні. „Всі дієслова ЛСГ створення об'єднано на основі категорійно-лексичної семи, що означає мету дії „створювати/ створити об'єкт” та певного набору диференційних сем, які означають: об'єкт, створюваний у результаті тієї чи іншої дії як її кінцевий результат; спосіб створення; інструмент, що застосовується при створенні того чи іншого об'єкта; матеріал, з якого або на якому створюється об'єкт; локальну характеристику дії; повторюваність основної дії” (Овчиннікова 1993: 21). Загальне значення дієслів цієї групи – „викликати існування чого-небудь”. Ця група дієслів ідентифікована словами з абстрактною семантикою: *випускати, виробляти, робити, створювати, творити* та ін. Кількісний склад ЛСГ двовалентних дієслів екзистенційності об'єктів – близько 210 лексем.

Лексеми, що входять до групи, позначають: 1) будувати, зводити які-небудь споруди: *зводити, конструювати, моделювати, проектувати, творити* (20 лексем); 2) майструвати, займатися рукоділлям, шиттям тощо: *вишивати, в'язати, майструвати, мережати, прясти* (18 лексем); 3) готувати страви, їжу та стіл для вживання їжі: *варити, готувати, кий'ятити, консервувати, маринувати* (19 лексем); 4) створювати різноманітні типи записів: *конспектувати, резюмувати, реферувати, рецензувати, тезувати* (25 лексем); 5) створювати об'єкт, з'єднуючи частини (компоненти): *бібліографувати, гербаризувати, інвентаризувати, колекціонувати, скиртувати* (19 лексем); 6) створювати відповідне зображення для зорового сприймання: *нумерувати, сканувати, стенографувати, фільмувати, шаржувати* (29 лексем).

Протилежне значення ‘припинити існування чого-небудь’ мають дієслова *анулювати, ліквідувати, нищити, руйнувати, спустошувати* (53 лексеми).

Зі значенням ‘псувати’, коли об'єкт знищують частково (іноді його можна полагодити), мають дієслова: *надщерблювати, надламувати, нівечити, псувати, спотворювати* (16 лексем). Підгрупа дієслів знищення категорійною семантичною ознакою ‘знищувати’ протиставлена підгрупі екзистенційності об'єктів, тому лексеми цих підгруп є антонімами.

Деякі дієслова у своєму значенні містять сему інструментального компонента. Вони як похідні відіменникові утворення містять сему іменника-мотиватора як об'єктну або інструментальну: *абеткувати* ‘розміщувати що-небудь за абеткою’, *амортизувати* ‘здійснювати амортизацію’, *бомбардувати* ‘знищувати що-небудь бомбами’, *барикадувати* ‘будувати барикади’, *гофрувати* ‘робити гофрування’, *дозувати* ‘розподіляти на дози’, *етикетувати* ‘прикріплювати

STUDII DE LINGVICĂ

етикетку до чого-небудь, законвертовувати 'вкласти в конверт (лист, записку і т. ін.)', заміновувати 'закладати міну, готуючи вибух', конструювати 'робити конструкцію чого-небудь', копіювати 'робити копію чого-небудь', кресати 'добувати іскри, вогонь кресалом', моделювати 'виготовляти модель чого-небудь', предметнювати 'надавати чому-небудь предметних форм', планувати 'складати план', препарувати 'виготовляти препарат', скиртувати 'робити скирти (із сіна, соломи)', фондувати 'робити фонди', фотографувати 'робити фотографії', шаблонізувати 'робити за шаблоном'.

(III) ЛСГ двовалентних дієслів каузації і зміни структури об'єкта охоплює близько 465 лексем. Загальне значення дієслів цієї групи – „впливати на об'єкт, видозмінюючи його, з метою надання йому нових якостей, зміни поверхні чи форми, деформації, зменшення чи збільшення об'єму, розмірів тощо”. До цієї групи належать дієслова: змінювати, модифікувати, реконструювати тощо.

Сюди належать також дієслова, що вказують на: 1) аспект зміни об'єкта: демократизувати, модернізувати, осучаснювати, покращувати, удосконалювати (40 лексем); 2) вид обробки об'єкта або нанесення речовини на поверхнюпредмета: асфальтувати, брукувати, вощити, лакувати, мармурувати (53 лексем); 3) чищення об'єкта, звільнюючи його від чого-небудь непотрібного або насичування, наповнювання об'єкта чим-небудь: корчувати, стерилізувати, вакцинувати, вітамінізувати, іонізувати (67 лексем); 4) кількісні зміни об'єкта і самої дії – сили прояву, збільшення чи зменшення довжини, розмірів, об'єму об'єкта та його кількісного вияву: збільшувати, зменшувати, подовжувати, скорочувати, ущільнювати (43 лексеми); 5) вираження ступеня інтенсивності дії: гальмувати, глушити, нейтралізувати, нормалізувати, уповільнювати (34 лексеми); 6) зміну властивостей, якостей об'єкта: відтоптувати, закруглювати, заношувати, обновлювати, тупити (59 лексем); 7) надання потрібної форми об'єктові: плісирувати, прасувати, розкривати, розправляти, штабелювати (28 лексем); 8) зміну чи переведення об'єкта в інший стан під впливом дії сонця, вогню, холоду та ін.: анестезувати, конденсувати, мінералізувати, студити, шампанізувати (45 лексем); 9) покриття об'єкта: вуалювати, запавутинювати, затуманювати, захищувати, опломбовувати (10 лексем).

До аналізованої групи входять також дієслова зі значенням 'сприяти чомусь, комусь чи не сприяти': анонсувати, легітимувати, патентувати, розпаровувати, санкціонувати (86 лексем).

(IV) Дієслова цієї групи означають ситуації, в яких для об'єкта створено „можливість функціонувати як спосіб існування або здійснення призначення предмета” (Золотова 2003: 162), позначають процеси, пов'язані з життям суспільства (виробничі, соціально-економічні, торгівельні), а також пов'язані зі сферою побуту. Кількісний склад ЛСГ двовалентних дієслів каузації функтивних

STUDII DE LINGVISTICĂ

відношень – близько 190 лексем. Велика група дієслів ідентифікована словами *готувати, заготовляти*.

Вони виражають значення: 1) підготувати об'єкт, привести у необхідний для роботи стан: *машинізувати, мобілізувати, монтувати, налагоджувати, упорядковувати* (70 лексем); 2) змінити функціональний стан об'єкта: *активувати, електрифікувати, засвітити, зачинити, легалізувати* (37 лексем); 3) здійснити дію як спланований захід: *екранізувати, здійснити, організувати, провести, реалізувати* (23 лексеми); 4) заснувати, створити які-небудь заклади, організації і колективи: *засновувати, організувати, трестувати, утворювати, фракціонувати* (10 лексем); 5) робити що-небудь знову придатним для використання: *лагодити, настроювати, реконструювати, ремонтувати, реставрувати* (20 лексем); 6) забезпечувати функціонування об'єктів: *вартувати, інспектувати, охороняти, патрулювати, перевіряти* (22 лексеми).

Протилежне значення мають дієслова: *дезорганізувати, демілітаризувати, демонтувати, застопорювати, пломбувати* (10 лексем).

(V) Категорію посесивності у лінгвістичних дослідженнях (О. О. Потєбня, Л. А. Булаховський, І. Р. Вихованець, І. І. Слинько, Н. В. Гуйванюк) розглядають у зв'язку з дієсловами володіння (*мати, володіти* й под.). Поняття посесивності тлумачать як лексико-граматичну і словотвірну категорію зі значенням володіння когось ким-/ чим-небудь, наявності когось/ чогось у когось, належності когось/ чогось кому-/ чому-небудь. С. Д. Кацнельсон указує, що дієслова володіння позначають зміну у відношеннях приналежності при переході об'єкта володіння від одного власника до іншого (Кацнельсон 1987: 27). Такі предикати, навіть якщо вони передають те, що відбувається у певний момент, одночасно вказують на відношення між реаліями загалом, становлять своєрідне узагальнення неоднотипних виявів відношення. Вихідним для посесивних предикатів є значення „особа-посесор володіє предметом”. Предикати посесивних відношень, крім основного значення володіння матеріальним об'єктом, можуть виражати інші різновиди належності об'єкта суб'єктові. Так, предикати володіння означають володіння чимось як власністю, представлені невеликою групою дієслів з позитивним чи негативним оцінним значенням. Суб'єкт може також володіти: своїм ментальним світом (інтелектом, почуттями тощо), суспільними функціями (родинної, професійної та інших сфер). Кількісний склад ЛСГ двовалентних дієслів каузації посесивних відношень – близько 100 лексем.

Лексеми, що входять до цієї групи, позначають: 1) отримати в користування: *інкасувати, монополізувати, отримати, передплатити, придбати* (15 лексем); 2) залучити об'єкт, який належить іншій особі (особам): *блокувати, децентралізувати, муніципалізувати, окупувати, узурпувати* (22 лексеми); 3) володіння і керування: *володіти, завідувати, керувати, орудувати, управляти* (55 лексем).

STUDII DE LINGVISTICĂ

Протилежне значення мають дієслова: *втрачати, губити, збуватися, позбуватися, розтрачувати* (8 лексем).

На периферії лексико-семантичної групи акціональних дієслів перебувають одиниці, які позначають дії неістоти. Семантичну функцію суб'єкта у таких випадках можуть виконувати назви явищ природи, технічних засобів, предметів озброєння тощо. У конструкціях, де дієслівні актанти виражені іменниками-неістотами, розподіл семантичних ролей здійснено від більш активного до менш активного референта. Наприклад: *Лимонний вітер задмухав понаддніпровий вечір...* (М. Вінграновський); *Тільки сніг замітає сліди...* (В. Сосюра).

В українській мові інтенційні дієслівні предикати на позначення конкретної фізичної дії суб'єкта на об'єкт можуть бути спрямовані на один, на два, три чи чотири визначники одночасно. На основі цього розрізняють двовалентні, двовалентні, тривалентні, чотиривалентні дієслова. Пор., напр.: 1) двовалентні дієслова: *Чому вони* (чужинці) *вирубували священні діброви, руйнували вівтарі наших храмів, занашуючи їх...* (П. Мовчан); 2) тривалентні дієслова: *Бобренки, ті не дуже бідували. Вони в аренду землю віддавали* (Л. Костенко); 3) чотиривалентні дієслова: *Дівчина клеїла марки на конверти клеєм.*

Дієслівні предикати із семантикою створення об'єктів відкривають дві обов'язкові позиції: виконавця дії і прямого об'єкта. У них релевантними можуть бути актанти зі значенням матеріалу, з якого що-небудь створюється, і знаряддя, за допомогою якого здійснено процес створення. Тобто дієслова названої групи репрезентують дво-, три- або й чотиривалентний пропозиційний предикат, який на поверхневому рівні може вербалізуватися як двовалентний.

Сполучуваність дієслів цієї групи залежить від їхніх семантичних і граматичних особливостей. Так, дієслово „творити” в сучасній українській мові має своєрідну властивість поєднуватися з конкретним або абстрактним об'єктом. Дія повністю переходить на об'єкт, представлений денотатом (*назвою предмета*). Коли його роль виконує іменник з абстрактним значенням (створити мрію, запалити зло), значення дієслів у такому разі метафоричне, а об'єкт може доповнювати семантику дієслова-предиката (напр., *творить комедію – жартує, насміхається, веселиться*).

Деякі дієслова підгрупи знищення мають диференційну ознаку вказівки на знаряддя чи засіб знищення. Наприклад: *підпалити, спалити, спопелити* (‘знищити за допомогою вогню’); *бомбардувати, розбомбити* (‘знищити бомбами’); *підірвати* (‘знищити вибухом’). Напр.: *Але ж підпалюють степ не діти, не недбайливі туристи, а фермери...* (ЛІМЖ); *Наші літаки вже бомбардували Німеччину* (В. Павловська). У семантиці інших дієслів знищення (*громити, ламати, руйнувати*) ознаки, що вказує на засіб чи знаряддя, немає. Оскільки важлива сама дія, тому іменник в орудному інструментальному може бути відсутній у реченні.

STUDII DE LINGVISTICĂ

Такі дієслова сполучаються з об'єктами значного розміру, створеними у процесі діяльності людини, наприклад: *дім, міст, місто, завод*. Оскільки для зруйнування таких об'єктів потрібно витратити певну кількість енергії, ці дієслова містять додаткову інтегральну ознаку інтенсивності дії, яка може бути виражена прислівниками: *сильно, різко тощо*. Варто також зазначити, що дієслова знищення сполучаються лише з іменниками-назвами неістот, а у поєднанні з іменниками-назвами істот вони набувають значення 'позбавляти життя'. Пор.: *І замок янтарний Ущент (цар) зруйнував* (Д. Луценко) *і Міст зруйнували вибухом бомби*. Тобто дво- чи тривалентний дієслівний предикат зумовлений валентністю семантичного предиката конкретної ситуації.

Дієслівні предикати каузації і зміни об'єктів переважно двовалентні (*удосконалювати проект*). Позицію об'єкта, який змінюється у результаті активної дії суб'єкта, займають істоти або неістоти (назви осіб, речей, предметів). Якщо предикат ситуації відображає інструментальну валентність, то дієслово-присудок вербалізує цей компонент, заповнюючи позицію актанта зі значенням знаряддя або засобу дії. Напр.: *Робітники ошиновували машини*. Спеціалізованим засобом вираження цього компонента є форма орудного, але така семантика може входити до змісту дієслова.

У структурі речення з таким дієсловом-присудком лексично вираженими є лише суб'єктна, предикатна та об'єктна синтаксеми, причому остання означає предмет, утворений внаслідок певної діяльності, отже, наголошено на дії суб'єкта, спрямованій на об'єкт із конструктивною або деструктивною метою. Напр.: *Архітектори за фахом, Олена та Сергій, побудували і свій дім, і свій бізнес* (Віче).

Для дієслів, у яких засіб покриття виражений основою слова, називання його окремим словом є зайвим (*асфальтувати, бетонувати, гіпсувати та ін.*). Орудний відмінок зі значенням засобу покриття з'являється лише тоді, коли необхідно уточнити різновид цього засобу, вказавши на які-небудь його ознаки. Наприклад: *фарбувати двері білою фарбою*.

Дієслова *вибілювати, білити, зеленити, золотити, кіптявити, рум'янити, синити, сріблити, туманити, тьмарити, червонити, чорнити* об'єднані значенням мети відповідних дій: 'покривати з метою зміни кольору якої-небудь поверхні', 'надавати чому-небудь якогось забарвлення', яке може бути результатом метафоричного переносу. Наприклад: *Снігурів червоних Сонце золотить* (М. Рильський); *Місто мало димарів багато, Вони диміли і кіптявили білий сніг* (А. Охрімівич); *Сивина, сивина, сивина Вже мої затуманила скроні* (Д. Луценко); *Місячне сяво... вибілило спрацьовані довгі пальці* (Р. Іванчук); *Потім ішли, і рожева маячня тьмарила тьмяно голову...* (В. Домонтович).

Значення 'надавати чому-небудь якогось забарвлення' відмінне від значення 'покривати з метою зміни кольору': у ролі суб'єкта при дієсловах покриття в першому значенні виступають іменники-назви неістот найчастіше зі значенням

STUDII DE LINGVISTICĂ

джерела світла (*сонце, місяць, проміння, полум'я, світло* та ін.). Так, дієслова покриття *заливати, засніжити, опушувати, осніжити* мають значення 'покривати собою яку-небудь поверхню', а дієслово *затопити* – воду, і район затоплення. Наприклад: *Часом вода заливає й хати, завдає великої шкоди: замулює погребі, зносить хліви і сараї, розмиває підмур'я будинків* (А. Дімаров).

У цьому значенні можливе метонімічне перенесення назви засобу на реального суб'єкта. Пор.: *Ранковий мороз усі дерева опушив інеєм і Сріблястий іній опушив дерева*.

С. Д. Кацнельсон називає такі властивості „прихованими” граматичними властивостями дієслівного значення. Дієслова *переплести, пофарбувати, підкувати* на перший погляд двомісні, бо мають два актанти, які вказують на діючу особу та на предмет, який підлягає впливу. Насправді ж дії, виражені тримісними дієсловами, чого спочатку не видно, бо одне із дієслівних місць приховане – не знаходить формального вираження. Напр., *підкувати* – підбити підкову, *пофарбувати* – нанести фарбу на поверхню. Експлікувати місце, якого не вистачає, можна вказівкою на зворотню дію, пор.: *здерти фарбу з поверхні, збити підкову з коня*. Отже, у змісті дієслів оснащення приховано можливість заповнення місця для вираження засобу чи знаряддя (Кацнельсон 1987: 24-25). Дієслівні предикати каузації функтивних відношень є дво- і тривалентними (*виконати роботу, забезпечити учнів підручниками*).

Дієслівні предикати каузації посесивних відношень є тривалентними, але коли в ситуації володіння чим-небудь бере участь лише одна особа – суб'єкт дії, валентність таких дієслів знижена на одну синтаксичну позицію і стає двочленною (*орендувати офіс*).

Деякі дво-, три-, чотиривалентні дієслова здатні вживатися абсолютивно – тільки із суб'єктом – і виконувати ситуативно функцію одновалентних предикатів. Дієслівні лексеми, які мають подвійну природу, не можна однозначно кваліфікувати, тому що за одними ознаками вони можуть бути віднесені до номінативно-акузативних (двовалентних), тривалентних, чотиривалентних, а за іншими – до одновалентних (з лівою суб'єктною валентністю).

За семантикою лівостороннього і правостороннього партиципantів інтенційної структури аналізованих дієслівних предикатів можна виділити такі типи:

Н (особа/ власна назва) – Д – П (неістота/ конкретний предмет): *Панна Аня плете якусь хустку і не підводить очей од спиць, а я дратуюсь* (М. Коцюбинський);

Н (особа/ загальна назва) – Д – П (неістота/ конкретний предмет): .
..*Клепають коси косарі* (Р. Іваничук);

Н (особа) – Д – П (абстрактне поняття): *Проте людина впорядковує не лише час свого життя, а й простір* (П. Мовчан);

STUDII DE LINGVISTICĂ

Н (істота) – Д – П (неістота): *Павук снує невтомно сіті, Бджола нектар з квіток збирає* (М. Луків);

Н (збірна назва) – Д – П (неістота): *Ось вона (ніхота) лагодить кулемети* (Ю. Яновський);

Н (абстрактне поняття) – Д – П (неістота): *Хмари тяжкі і нависли низько, без просвітів; сутінок затоплює сніжний степ* (В. Барка);

Н (неістота) – Д – П (абстрактне поняття): *Хата акумулює енергію* (П. Мовчан);

Н (неістота) – Д – П (неістота): *Фашистські танки пройшли Білорусію, вони форсували Дніпро й Десну...* (П. Загребельний);

Н (абстрактне поняття) – Д – П (абстрактне поняття): *Минуле спогади гірчить, Судьба у батька нещадима...* (М. Луків).

Отже, предикат дії вимагає, щоб його супроводжував іменник із семантичною функцією діяча, яку виконує іменник – назва істоти. Якщо позицію суб'єкта займає іменник-неістота, то це спричиняє до ускладнення суб'єктної семантики. Характерною для двовалентних предикатів фізичної дії є функція спрямованості дії суб'єкта на об'єкт у повному чи частковому обсязі: з метою створення або відтворення чого-небудь, зміни зовнішнього вигляду чого-небудь або часткового чи повного знищення чогось. Сема об'єктності при цьому залишається загальною умовою семантики дії і пов'язана зі значенням „докласти зусилля волі, залучення енергії з боку суб'єкта”. Закладені в дієслові можливості синтаксичної сполучуваності можуть бути реалізованими/ не реалізованими в структурі речення, виявляти симетрію чи асиметрію між семантичним і синтаксичним рівнями представлення ситуації у відповідній структурній схемі. ♣

Бібліографія:

Богданов, В. В., *Семантико-синтаксическая организация предложения*, Ленинград, Изд-во Ленингр. ун-та, 1977, 204 стр.

Васильев, Л. М., *Современная лингвистическая семантика*, Москва, Высшая школа, 1990, 176 стр.

Вихованець, І. Р., *Теоретична морфологія української мови*, Київ, Університетське вид-во „Пульсари”, 2004, 400 стор.

Грипас, О. Ю., *Словникове трактування дієслова як презентанта семантичної структури ситуації in Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 10. Проблеми граматики та лексикології української мови: збірник наукових праць*, Київ, НПУ, 2005, Випуск 1, стор. 49–54.

Золотова, Г. А., *Коммуникативные аспекты русского синтаксиса*, Москва, Едиториал УРСС, 2003, 367 стр.

Кацнельсон, С. Д., *К понятию типов валентности in Вопросы языкознания*, 1987, No 3, стр. 20–32.

Овчиннікова, І. І., *Лексико-семантична класифікація дієслів конкретної фізичної дії з семантикою створення об'єкта в українській мові: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.02 „Українська мова”* Київ, 1993, 23 стор.

STUDII DE LINGVISTICĂ

Пешковский, А. М., *Русский синтаксис в научном освещении*, Москва, Учпедгиз, 1956, 511 стр.

Structura semantică a predicatelor bivalente ce desemnează acțiuni concrete orientate spre un obiect direct

Rezumat: În lucrare se cercetează problema funcționării unui grup de verbe care desemnează acțiuni fizice orientate spre un complement. Se analizează structura semantică a predicatelor exprimate prin astfel de verbe. Sînt analizate, în mod special, verbele bivalente care exprimă acțiuni fizice concrete orientate spre un obiect direct.

Cuvinte-cheie: *verb, valență, complement, predicat verbal, obiect direct, verbe bivalente.*

Bivalent Predicate Semantic Structure Designating Concrete Actions Aimed at a Direct Object

Summary: The paper addresses the problem of the functioning of a group of verbs designating physical actions aimed at a direct object; it analyzes the semantic structure of these predicates expressed through such verbs. It focuses on bivalent verbs expressing concrete physical actions directed at the object.

Keywords: *verb, valence, object, verbal predicate, direct object, bivalent verbs.*